

"Dit is een van de *tiendwegen*, zo'n oeroude weg van het ene dorp naar het andere. Begon bijvoorbeeld in Sliedrecht en eindigde in Giessen-Oudkerk, bij de kerk. Aan weerskanten sloten met knotwilgen, karakteristiek voor de Alblasserwaard. Ik heb het nog meegemaakt dat je er op een boerenwagen overheen hobbelde, met je hoofd de takken ontwijkend. Het ruisen van de bomen hoor ik nóg. Dat zijn ze nu allemaal aan 't vernielen ter wille van de Betuwelijn, daar wordt een mens depressief van."

Henk Klop: “Zoveel levens naast elkaar, dat houd je niet vol”

Zijn laatste openbare orgelconcert gaf hij op 12 mei 1984 op het Bätz-/Witte-orgel in de Grote Kerk van Gorinchem, zijn laatste improvisatieconcert zes jaar terug in Katwijk. Sindsdien wijdt Henk Klop uit Hardinxveld-Giessendam zich uitsluitend aan schilderen en “muziek schrijven”, zoals hij het componeren zelf betitelt. Incidenteel maakt hij nog cd-opnamen. Binnenkort verschijnt bij STH Hoevelaken een cd met radio-opnamen uit de jaren zeventig van hem op het fraaie Cavallé-Coll-orgel in de voormalige Sint-Augustinuskerk te Amsterdam. Ter gelegenheid daarvan zochten we Henk Klop in zijn woning/atelier in Hardinxveld-Giessendam op en liepen met hem naar een geliefde plek in het Zuid-Hollandse landschap.

Foto: Gerco Schaap

De jaren zeventig zijn ‘in’. Radio en televisie blikken overvloedig terug op de periode waarin het leven van alledag werd gekleurd door de *Flower Power*, bonte modetinten, oranje serviezen en plateauzolen. In de orgelbouw begon het ‘neobarokke gedachtegoed plaats te maken voor een heroriëntatie op het werk van Bätz, en in de organistenwereld hadden Feike Asma, Piet van Egmond en de zonen Zwart niet langer het patent op romantiek. Een nieuwe generatie organisten liet van zich horen. Eén van hen was Henk Klop, Hollander in hart en nieren, die behalve met olieverf ook briljant met orgelklanken schildert. In 1969 behaalde hij *cum laude* zijn orgeldiploma en ontving na een studie bij Jean Langlais te Parijs in 1971 de *Prix de Virtuosité*. Terug in Nederland werd hem een jaar

later de *Prix d'Excellence* toegekend. Uitnodigingen voor concerten en radio-opnamen voor de NCRV en de Wereldomroep volgden. Zijn literatuurspel en improvisaties werden op enkele grammofoonplaten vastgelegd.

Een kwart eeuw geleden trok hij zich terug uit het voor hem beklemmende orgelwereldje. Een enkele maal liet hij zich verleiden tot het geven van een concert of het maken van een opname, maar verkoos daarna toch weer de veilige omgeving van zijn gezin en het schilderatelier.

Henk Klop werd in 1946 geboren in het dorp Hardinxveld, vlakbij de kerk. Zijn ouders dreven er een drogisterij annex optiek en fotohandel. “Het was een klein hokje waarin we leefden, pa en moe en

GERCO SCHAAP

zes kinderen. Aan deze tafel hier zaten we allemaal te eten; de één bidden, de ander danken, want de winkelbel bleef natuurlijk gaan. Na sluitingstijd kwamen er nog mensen achterom.”

Was je toen al bezig met muziek?

“Jazeker, wij hadden thuis een Mannborg-harmonium, zo een met registertrekkers die Franck ook had, een prachtig instrument. Maar mijn vader was vooruitstrevend, wilde altijd dóór met de geit, dus kocht hij in 1956 voor veertienduizend gulden – moet je nagaan, in die tijd! – een elektronisch orgel. Het kwam uit België van de firma AREL en was een van de eerste elektronische orgels in Nederland die “leken op ...”. Het ding was zo groot dat het nergens doorheen kon, niet door de steeg en niet door de deur. Wij woonden aan een wiel, dus dat orgel moest met twee schouwen en een vlonder over het wiel heen worden gevaren, bij ons achter naar boven gesleept, tegen een balkon aan met balken, door de balkondeuren de woonkamer in. De Mannborg namen ze mee – zónde natuurlijk – en die staat nu waarschijnlijk ergens in de Kongo... Er was zelfs een speciale opening van het elektronisch orgel, met pers erbij, en Gijs Kusters (een musicus uit Sliedrecht, GS) kwam het inspelen.”

CONSERVATORIUM

“Vóór mijn conservatoriumopleiding heb ik nooit orgelles gehad. Kunst was in ons milieu uit den boze. Noten lezen heb ik geleerd van een neef die timmerman was. Bloed, zweet en tranen kostte dat. Ik speelde piccolo in het muziekkorps van Sliedrecht. Verder kreeg ik een jaartje les van mevrouw Wieringa, de organiste hier, uit boeken van Goldschmeding en uit de Psalmen van Worp. Voor één gulden een uur lang op een harmonium hijgen. Ik deed het allemaal zo’n beetje op het gevoel. Op mijn achtste tekende en schilderde ik al met plakkaatverf; toen ik op m’n tiende olieverf en echt doek kreeg, was ik in de wolken. Tweeën-half jaar ULO gedaan, toen heb ik op een middag al m’n boeken verbrand,

want ik werd er stapelgek van. ‘Wat wil je dan, Henk?’ Ik wilde naar de kunstacademie, kunstschilder worden. Dat zagen mijn ouders echter niet zitten, want daar werden naakten getekend en geschilderd. Dus werd ik groenteboer, met paard en wagen, langs de dijk hier, een jaar lang. Drie gulden per ochtend en drie gulden per middag. Toen, op m’n zestiende, brachten mijn ouders me naar het Rotterdams Conservatorium, want ik was toch wel muzikaal. We werden ontvangen in de kamer van de onderdirecteur, de heer Van der Steen, hij had nog bij Cortot gestudeerd.

COMPOSITIES VAN HENK KLOP

Voor orgel:

Choralpréludes

Lamento

Toccata en la

Voor orgel en saxofoon:

Six Pièces pour Saxophone et

Orgue

Koorwerken:

Noël

Messe pour 4 voix mixtes et orgue

Liederen:

Sechs Lieder für Alt-Mezzo und Orgel

Sechs ernste Gesänge für Bass-Bariton und Klavier

Er stond een grote vleugel, ik had nog nooit zoiets gezien. ‘Speelt u eens een toonladder’, zei de onderdirecteur. ‘Neemt u me niet kwalijk, maar ik weet niet wat dat is’, zei ik. ‘O’, zei hij. ‘Speelt u dan maar wat.’ Ik speelde toen wat variaties op een thema van Händel, bewerkt door Bram Bruin. ‘n Heel andere aanslag natuurlijk, ik wist niet wat me overkwam, maar het was goed. ‘Improviseert u eens wat.’ Dat woord was ook vreemd voor mij. ‘Speel dan maar wat er in je opkomt.’ Toen nog wat tonen nazingen ... ‘U hoort nog van ons’. Korte tijd later lag er een brief bij ons thuis dat ik was aangenomen. Ik moest alleen een vooropleiding theorie

doen. Pianoles kreeg ik van Frans van Hoek, orgel van Jet Dubbeldam. Na drie jaar speelde ik Bach, César Franck, Beethoven-sonates, zo snel ging dat. Ik vrát het gewoon, want ik was er wég van.”

Studiegenoten...?

“Kees van Eersel, Henk van Putten... Aad van der Hoeven en Addie de Jong waren net vóór mij. Maar ik heb altijd alléén gestaan, ook op dat conservatorium. Als heel de club rechtsaf ging, ging ik links. Toch ben ik in 1969 cum laude geslaagd. Kort daarna werd ik als solist gevraagd in het orgelconcert van Poulenc, in de Rotterdamse Doelen. Edo de Waart leidde het orkest. Aan het eind van het stuk nam ik een hoog tempo, het orkest had de grootste moeite me bij te houden. In mijn spiegeltje zag ik Edo de Waart op de bok staan lachen; hij dacht: die gaat lekker... Zónde dat daar geen opname van is.

In ’69 heb ik ook nog meegedaan aan het improvisatieconcours Bolsward. Aan het eind was er geen winnaar, want volgens de jury zaten we allemaal onder het niveau. De andere jongens zaten te huilen, maar ik vond het fantástisch! Pech gehad, dóór met de geit.

Na ’t examen kreeg ik een studiebeurs. We, mijn vrouw Rita en ik, zijn toen naar Parijs gegaan. Ik wilde bij Marcel Dupré studeren, maar die was toen al ziek. Het werd privé-les bij Jean Langlais. Ik had een lijst die vier A4’tjes besloeg van werken die ik in de vingers had, van de Middeleeuwen tot en met de modernen. Met minder hoefde je in Frankrijk niet aan te komen.

Langlais was een ijdele man die wilde dat je ’s zondags naar de Ste.-Coltilde kwam om hem in de mis te horen spelen. Daar zaten ook de leerlingen van de *Schola Cantorum* waar hij les gaf. Dat hadden we al gauw bekeken, we gingen liever naar musea en galleries, beeldende kunst bekijken. Heerlijk! We woonden bij het leger des heils, leden vreselijke armoe, lieten worst uit Nederland meebrengen, maar het was een heerlijke tijd. Na drie maanden was het geld op en overwogen we

Bij de Parijse Notre-Dame, 1977.

terug naar huis te gaan. Langlais haalde me over te blijven, hij zou me gratis lesgeven, want hij mocht me wel. Na een tijdje moesten we toch terug naar huis. Langlais vroeg of ik dan volgend jaar terugkwam voor de *Prix de Virtuosité*. In 1971 gingen we terug. Je moest een werk uit de barok spelen, uit de romantiek, een modern werk en improviseren. De jury zat achter gordijnen, onbeïnvloedbaar. *Cum laude* voor improvisatie, ik trots natuurlijk. Maar in Nederland maakte zo'n prijs geen indruk. Het jaar daarop behaalde ik in Rotterdam de *Prix d'Excellence*."

HOBO SPELEN

"Ik heb ook hobo leren spelen, daar ben ik nog steeds trots op. Het kwam doordat ik zo'n gruwelijke hekel had aan de pedagogieklessen die je voor het behalen van de B-akte moest volgen. Omdat ik me daar onmogelijk maakte, nam de pedagogiekdocent me apart en vroeg: 'Wat is er met jou, wat wil je toch?' Ik legde hem de situatie uit en maakte hem duidelijk dat ik heel graag hobo wilde leren spelen. Hij heeft er toen voor gezorgd dat ik hoboles kreeg van Simon Houttuin, de hoofdvakdocent van het conservatorium. Binnen de kortste keren was

ik op dat instrument thuis. Maar ja, hoe ging dat, ik deed in die tijd van alles: orgel studeren, concerten geven, leerlingen, koren dirigeren, muziek schrijven, 's nachts schilderen ... ik studeerde dus te weinig en moest ermee stoppen. Zoveel levens naast elkaar, dat hou je niet vol."

... Koren?

"Ik dirigeerde hier in Hardinxveld een koor dat m'n vader in de jaren vijftig had opgericht. Eenvoudige werklui en boeren, zware Van Nelle-rokers, begrijp je? Pa was begonnen met het instuderen van liederen uit de Hervormde gezangenbundel. Daarna nam m'n broer het over en op m'n zestiende kwam ik ervoor. Eerst repertoire van Feike Asma en Jan Bonefaas, en dat zo goed mogelijk proberen te doen. Maar ik werd steeds strenger en door de jaren heen heb ik het zo opgebouwd dat we ten slotte Bach-koralen en Mendelssohn zongen. Over vier Bach-koralen deden we twee jaar! Ik was een dictator, maar we bereikten fantastische dingen. Totdat er onvrede in het koor ontstond – ik voelde het aankomen – de EO kwam op, men wilde ook weer eens 'eenvoudige liederen' zingen. Toen, op een avond, heb ik voor de pauze ons repertoire nog eens door laten zingen, na de pauze nog enkele stukken, en aan het eind van de avond heb ik gezegd: 'Dames en heren, ik dank u hartelijk, ik ben vanavond voor 't laatst'. Af, weg, klaar.

Je hebt in de kunst drie categorieën: uitstekend, middelmatig en rommel. Met dat laatste wil ik me niet bezighouden."

ORGELWERELD

"Ik heb me vanaf het begin niet thuis gevoeld in de orgelwereld. 't Is geen *artistieke* wereld, organisten zijn maar zelden artiesten. Piet van Egmond vond ik een artiest. Zo iemand kan goochelen met klanken, kan *kleuren* met registers, is ritmisch boeiend. Neem alleen al het *neerzetten* van een akkoord, zoals hij dat deed. Je kunt het plompperloren doen, boem, klaar, uit. Maar je kunt het ook zó – zjoeff – doen. Het zijn fracties van seconden waar je over praat. Dat zie je bij andere instrumenten toch ook? Da's toch iets *anders* dan vier nootjes onder een

boogje. Daarom was ik op het conservatorium het liefst direct met hobo begonnen, maar in mijn milieu kon je toch geen orkestlid zijn en 's zondags concerten geven? Dus toch maar orgel. Het orgel heb ik altijd een *ruig* instrument gevonden. Een organist drukt toetsen in en trekt aan stokken. Maar de techniek van een orgel interesseert me niet. Registreren zeggen mij niets. Bij mijn eindexamen lag de commissie krom van het lachen toen ik het over orgelregisters had. Maar ik ben organist, geen orgelbouwer. Een orgelbouwer is een kunstenaar op zichzelf, die moet zijn eigen vak uitdragen. Hij moet zich niet laten beïnvloeden door een organist. Ik vind organisten geen goede adviseurs. Voor mij is het orgel een hulpmiddel om je muzikale gevoelens te uiten.”

Bij improvisatie lijkt me dat duidelijk, maar hoe werkt dat bij het spelen van literatuur?

“Als je interpreteert, moet je wég zijn van een werk, het moet je raken. Een voorbeeld. Voor de radio heb ik eens

een Mendelssohn-concert gespeeld in Breda. Neem dat *Thema met variaties*. Zoiets moet je *zingen*, het moet één grote prachtige lijn zijn, daar ga ik vanuit. En vloeiende klankkleuren. Bij het registreren ben ik altijd huiverig voor het “klap-boem-erbovenop”-effect dat je bij Nederlandse orgels zo snel hebt. Daarom hield ik zo van dat kleine Cavallé-Coll-orgel in de Augustinuskerk in Amsterdam. Je zat er met je benen klem als je de zwelkast wilde bedienen, maar als je dát dingetje opentrok, de ene stem na de andere, zo geleidelijk aan, schitterend was dat! Op een Nederlands orgel moet je altijd zóveel handelingen verrichten om een mooi crescendo te krijgen ...”

Hoe kwam je met dat orgel in aanraking?

“Ik meen dat het Andries Monna was, die tegen me zei: ‘Ga daar eens kijken ...’. We zijn er met vrienden heen gegaan, ik was er vanaf het eerste moment stúk van. Alleen al die mooie, sobere orgelkast ... Ik houd van *doffe* pijpen waar veel wierook

tegenaan is gegooid. Er was ook niet aan dat orgel gerommeld! Het Cavallé-Coll-geluid zoals de bouwer het erin had gelegd. Ik heb daar zeven banden vol zitten improviseren. Als je dát orgel begrijpt, dan begrijp je ook de grote Cavallé-Coll-orgels.”

Je hebt ook in de Notre-Dame in Parijs gespeeld...

“Dat was in 1977. Ik was er uitgenodigd voor een zondagmiddagconcert. Op het programma stond de vierde symfonie van Widor, een ‘Lamento’ dat ik voor Marcel Dupré had geschreven en een *Toccata en La*, ook van mezelf. Ik moest me natuurlijk voorbereiden, dus bij *Monsieur Carbou* geregeld dat ik vrijdagavond én zaterdagavond kon studeren. Op vrijdagavond had ik in de kortst mogelijke tijd de registraties uitgezocht, het zweet stond op m'n kop. Daarna wilde ik improviseren. Van m'n broer had ik een cassetterecorder meegekregen met twee microfoontjes om het op te nemen. Die sfeer op dat orgelbalkon in die donkere kerk ... onvergetelijk! Net of je in de jaren dertig naar de radio luisterde ... (knijpt zijn neus dicht): ‘Luisteraárs, u bent verbonden met de Notre-Dame ...’, alsof Vierne zélf op dat orgelbalkon zat. *Monsieur Carbou*, danig onder de indruk, vroeg of ik zaterdagavond weer wilde improviseren, voor het geluidsarchief van de Notre-Dame. Eigenlijk mocht zoiets helemaal niet want Cochereau wilde dat niet hebben op zijn orgel. Zaterdagavond, elf uur. M'n moeder was er ook bij. Een duistere kerk, alleen een schijnwerper van buitenaf waarvan het licht op het altaar scheen ... Drie kwartier mocht ik improviseren, ik was hélemaal weg.”

Had je toen het gevoel dat er klanken boven kwamen drijven die normaal niet bovenkomen?

“Hoe dat ontstaat, weet ik niet. Ik eh ..., ja ... (zoekt naar woorden), het is een stroom... ik weet het niet! Je moet improviseren wat er op het moment aanwezig is. Ga niet van tevoren zitten bedenken wat je gaat doen, probeer niet Vierne na te doen, improvi-

Aan het Cavallé-Coll-orgel in de inmiddels afgebroken Sint-Augustinuskerk te Amsterdam, 1977.

seer wat je op *dat* moment voelt. Het is een soort stroming. Je moet je openstellen. Berekening vind ik uit den boze. Als je je openstelt, komen er onherroepelijk uitglijders, maar er kunnen ook pieken ontstaan.”

NOOIT AF

“Je maakt tien schilderijen, maar het is niks. Dan begin je aan het elfde en daar blijft iets van over. Maar het is nooit af. *Een paar dingen*, daarvan zeg je: het is af. Met muziek schrijven is het net zo. Deze week heb ik gewerkt aan een ‘In memoriam’ voor strijkers, naar aanleiding van het overlijden van mijn schoonvader.” Uit een kastje haalt Henk Klop de keurig uitgeschreven oer-versie voor orgel tevoorschijn. “Op een gegeven moment flitst het door je heen: die-en-die partij moet ik door de celli laten spelen. Je haalt dan natuurlijk wel wat overhoop! Als je hier (wijst op een plek op een recent voltooid schilderij in de woonkamer) een lik geeft, moet je weten wat voor effect dat op een andere plek heeft. Als je dit schilderij van dichtbij bekijkt, zie je wat eraan *getobt* is; het wordingsproces is bijna tastbaar.”

Als je schildert, hoor je dan in gedachten muziek?

“Nee, dan is het volstrekt leeg daar.”

Als je componeert, heb je daar in gedachten dan beelden bij?

“Ja, dát wel ... een landschap of een vergezicht of zo ...”

Je maakte naam als organist, je gaf concerten, verzorgde bespelingen voor de radio, er werden platen van je spel opgenomen in de Sainte-Clotilde in Parijs en in de Augustinuskerk te Amsterdam ... Op een bepaald moment ben je gestopt met concerten geven. Mis je dat niet?

“Nee hoor, ik heb er geen behoefte meer aan. Ik heb mijn repertoire van voor naar achter gespeeld en terug. Een enkele keer ben je weer even in de hemel als je een Bach-werk hoort spelen tijdens een herdenkingsdienst. Dan is er éven een moment dat je dat zelf ook zou willen doen, maar ver-

“Als je interpreteert, moet je wég zijn van een werk ...”

geet niet: interpretatie is studeren. Die pedaalpartij móet er zijn, ook als je improviseert. En dát kan ik niet meer opbrengen. Ik voel me 112 jaar in plaats van 56, begrijp je?”

Henk Klop leeft voor, maar ook van de kunst. Eens per twee jaar heeft hij een verkoopexpositie. Teleurstellingen op artistiek en financieel gebied zijn hem niet bespaard gebleven. “In de kunstwereld tel je niet mee als je niet ‘vernieuwend werkt’. ‘Vernieuwing’, dat is het sleutelwoord van deze tijd. Maar ik doe daar niet aan mee, ik schilder wat ik mooi vind, de landschappen die verdwijnen, de stillevens, en ik weet dat heel veel mensen van mijn werk houden.”

Aan een organiste die nogal wat had meegemaakt in haar leven, vroeg ik eens of dat haar spel had beïnvloed, of het daardoor meer diepte had gekregen. Ze antwoordde, bijna spottend, dat het onzin is om te denken dat levenservaring in je spel terug te horen is. Hoe denk jij daarover?

“Dat ben ik totaal niet met haar eens. Denk je nou echt dat een schilder als

Van Gogh zulke geniale werken had gemaakt als hij niet onder barre omstandigheden had geleefd?”

Van Henk Klop zijn onderstaande cd's nog leverbaar:

- *Ombres*, 6 improvisaties over de Lijdenstijd en Pasen, op het orgel van de Sint-Josephkerk te Haarlem (Aristide 09-09-94-01);
- *Weit in das Land...*, liederen van Max Reger, Maurice Duruflé en Henk Klop door Els Kloos (alt-mezzo), begeleid door Henk Klop op het orgel in de Sint-Josephkerk te Haarlem (Aristide 30-11-96-02);
- *Symphonie en improvisation*, op het orgel van de Nieuwe Kerk te Katwijk aan Zee (Aristide 09-08-96-03).

Productie: C. Verheij, Kloevelaan 20, 3381 LH Giessenburg, tel. (0184) 65 31 28. Ook verkrijgbaar bij Lindenberg, Rotterdam.

Binnenkort verschijnt bij STH Hoevelaken een cd met radio-opnamen (stereo) van Henk Klop, gemaakt tussen 1973 en 1977 op het Cavaillé-Coll-orgel in de v.m. Sint-Augustinuskerk te Amsterdam, met werken van o.a. Franck, Boëllmann, Guilmant, Bossi, Dubois, Vierne e.a.

